

ВАЖНОСТА НА БУЏЕТСКАТА ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА ЛОКАЛНО НИВО

Граѓаните очекуваат квалитетен живот, па поради тоа граѓаните треба да бидат информирани за што се трошат парите и што добиваат од трошењето на Буџетот на нивната општина. Нашите истражувања покажуваат дека граѓаните имаат недоволни познавања за начинот на кој се донесува и реализира буџетот.

Информациите и знаењата за трошењето на јавните финансии во РСМ се незадоволителни, а активностите за контрола на овие торшења се повремени и недоволно развиени, поради што властите имаат можност да располагаат со средствата неодговорно, притоа повремено прикажувајќи дејствија на транспарентност и отчетност.

Мал дел од општините ги вклучуваат граѓаните во подготвувањето на буџетот, каде што граѓаните би земале учество во предлагање идеи поврзани со намената на буџетските средства. Меѓудругото општините не се многу ажурни во претставувањето на буџетските активности на своите веб страни. Податоците за буџетите можат да се најдат во Службените гласници, но и тие најчесто се објавуваат на официјалните веб страни со често доцнење. Од друга страна, свесноста на граѓаните е на ниско ниво, што е главна причина поради ниското ниво на интерес за трошењето на јавните средства. Имајќи го предвид тој факт, одредени општини со тоа ја оправдуваат својата скромна заложба за транспарентно прикажување на активностите кои ги спроведуваат.

Зошто е важна транспарентноста на локално ниво:

1. Ја следи работата на локалната власт.
2. Има потенцијал за намалување на корупцијата и грешките во управувањето.
3. Го следи текот на финансиите од изворот до местото на користење, а притоа дава одговор на прашањата за извршувањето, имплементирањето и набавката.
4. Ја зголемува отчетноста пред јавноста за прашања од јавен интерес, по однос на школи, инфраструктура и сл.
5. Ги поттикнува граѓаните за активност и јавна дебата.
6. Ја поттикнува конкуренцијата на меѓу-локално ниво.

Законските рамки и легислативата која ја регулира оваа проблематика:

- ❖ Законот за буџети;
- ❖ Законот за финансирање на ЕЛС;
- ❖ Законот за локалната самоуправа;
- ❖ Статутот на општината (и другите документи);
- ❖ Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер итн.

Од анализата на веб страните на општините во РСМ, може да се увиди дека ретки се општините кои на својата веб страна го објавуваат Предлог буџетот за наредната година. Со тоа неделување на општините, им се ускратува можноста на заинтересираните граѓани да учествуваат во планирањето на буџетот на нивната општина. Кај ниту една од анализираните општини не увидовме дека има објавено буџет разбирлив за нестручните граѓани, односно Граѓански буџет, што самото по себе укажува на тоа дека ниту една локална власт не се обидува да направи поголем поттик за учество на граѓаните во креирањето на буџетот на општините и следењето на неговата реализација. Имајќи го предвид наведеното, тој проблем, најдобро би се решил со измена на сегашната законска регулатива, односно да биде пропишано дека општините задолжително треба да објавуваат граѓански буџет.

Исто така, мал број од општините ја објавуваат состојбата на долгот на нивните веб страници. Од друга страна, исто така мал дел од општините објавуваат квартални извештаи на веб страните, а да се навремени и редовни.

Со горенаведените сознанија при анализата, јасно произлегува дека им се ускратува можноста на граѓаните да го контролираат редовното извршување на буџетот, со што локалната власт со администрацијата останува единствен директен учесник во буџетскиот процес во општината. Имено, повеќето од податоците за буџетот на општините се објавуваат во службените гласници, кои, пак во многу случаи се обемни документи, во одредени случаи се и нечитливи (лошо скенирани, тешки за копирање или за навигација). Со вака отежнат пристап можеме да претпоставиме колку малку просечниот граѓанин ќе биде заинтересиран да ги бара овие документи.

Како до зголемување на транспарентноста на локално ниво?

Препораки:

1. Општините треба да и обезбедат информации на јавноста за сите фази на буџетскиот процес.
2. Промена на законската регулатива со цел општините да се обврзат целосно да ги објавуваат Предлог буџетот, Буџетот и повремени извештаи за извршување на буџетот, навремено и целосно.
3. Целосно и детално објавување на документите и на редовните извештаи за извршување на буџетот, со податоци кои овозможуваат споредба со минати, како и планирани и проектирани буџети за следен период.
4. Редовно организирање на јавни дебати и консултации пред донесување на буџетот и информирање и учество на граѓаните во буџетскиот процес.
5. Преземање на мерки за зголемување на свесноста, интересот и активноста на граѓаните за нивните права и форми на учество во работењето на општинските власти.
6. Едукација на членовите на Советот на општината во делот на јавни финансии, буџетски документи, буџетирање и слично, пред преземање на функциите со цел на носење на информирани и ефикасни одлуки.

Научени лекции од досега спроведените анализи за буџетската транспарентност на локално ниво:

- Буџетските информации во голем дел од случаите не се достапни до јавноста;
- Буџетските документи многу често се нејасни и во неразбирлива форма за јавноста;
- Собирањето на податоци во оваа област е доста проблематично;

Со нашето истражување:

- Значајно влијаеме на зголемување на буџетската транспарентност на локално ниво;
- Ја зголемуваме свесноста и заинтересираноста на граѓаните за буџетот и буџетскиот процес во нивните општини;
- Обезбедивме солидна основа за јавна дискусија, за креирање на извештаи и брифови за политиките поврзани со буџетската транспарентност во општините во РСМ;
- Откривме клучни точки каде што во иднина треба да бидат насочени напорите на ЕЛС и граѓанскиот сектор.